Kotimaisten kielten keskus
Viittomakielen lautakunta

28.2.2013

Oikeusministeriö
Demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö
oikeusministerio@om.fi

LAUSUNTO ASIASTA ”ARVIOMUISTIO VIITTOMAKIELILAIN TARPEESTA”

Viittomakielen lautakunta kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto *Arviomuistiosta viittomakielilain tarpeesta* (lausuntopyyntö OM 9/58/2012).

Lautakunta oli mukana laatimassa Suomen viittomakielten kielipoliittista ohjelmaa (2010), jossa viittomakielilain säätäminen määritettiin keskeisimmäksi lähitulevaisuuden tavoitteeksi. Niinpä lautakunta on erittäin tyytyväinen, että oikeusministeriö on nyt ryhtynyt edistämään asiaa.

Arviomuistio on laaja ja varsin kattava, ja perustuu viittomakielilain valmisteluun olennaisesti kytkeytyviin dokumentteihin. Muistiossa on tuotu esille runsaasti esimerkkejä siitä, millaiset asiat käytännössä nyt toimivat, mitkä eivät, mikä näiden suhde on lainsäädäntöön ja kuinka viittomakielilaki voisi parantaa tilannetta. Viittomakielen lautakunta ei lähde tässä toistamaan muistiossa jo sanottua, vaan nostaa esiin joitakin erityisen tärkeiksi katsomiaan näkökulmia.

Lapsen ja hänen perheensä oikeus viittomakieleen

Muistiossa tuodaan ansiokkaasti esille viittomakieltä käyttävän lapsen oikeuksia, kuten oikeus saada viittomakielistä päivähoitoa ja kouluopetusta. Se on kuitenkin jätetty täysin huomiotta, että nykyinen terveydenhoitojärjestelmämme ohjaa kuuron lapsen ja hänen perheensä kielivalintoja heti lapsen syntymästä lähtien ja jopa tekee päätöksiä heidän puolestaan, esimerkiksi eväämällä viittomakielen opetukseen oikeuttavan lausunnon. Kuuron lapsen ja hänen perheensä oikeus viittomakielen opetukseen ja käyttöön tuleekin taata laissa, jotta kielivalinnasta tulisi nimenomaan kieliasia eikä esimerkiksi lasta tietyssä ikävaiheessa kuntouttava toimenpide, kuten asia nyt voidaan nähdä.

Suomenruotsalaisen viittomakielen käyttö ja olemassaolon turvaaminen

Nykyisen viittomakieltä koskevan lainsäädännön perusongelmia on, ettei siitä käy ilmi Suomessa käytettävän kahta kansallista viittomakieltä. Ainoan poikkeuksen tekee Kansalaisuuslaki (359/2003), jossa suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli mainitaan erillisinä kielinä. Lautakunta katsoo, että viittomakielilaissa kielistä tulee puhua selkeästi niiden nimillä. Samalla tulee mahdolliseksi tarvittaessa säätää yksityiskohtaisemmin jommankumman kielen käyttäjien oikeuksista ja toimenpiteistä, jotka turvaavat näitä oikeuksia. Erityisesti pitäisi säätää mm. kielistä uhanalaisemman – suomenruotsalaisen viittomakielen – elvyttämistoimista, dokumentoinnista, opetuksesta ja tulkkikoulutuksesta.

Viittomakielilain kalleus ja kieliyhteisön hajaantuneisuus

Arviomuistiossa (kappaleessa 4.3) todetaan, että Kuurojen Liiton luonnostelema esitys viittomakielen kielilaiksi tulisi varsin kalliiksi, ja että se olisi ongelmallinen myös kieliyhteisöjen koon ja alueellisen hajanaisuuden vuoksi.

Viittomakielen lautakunnalla ei ole pätevyyksiä syvällisemmin ottaa kantaa siihen onko liiton tekemä lakiluonnos paras tapa toteuttaa viittomakielilaki. Lautakunta näkee kuitenkin, että nykytilanne, jossa viittomakielisiä koskeva lainsäädäntö on puutteellista, voi myös tulla yhteiskunnalle kalliiksi – esimerkiksi viittomakielisten työttömyyden tai raskaiden ja heikosti toimivien palvelurakenteiden muodossa. Lisäksi lautakunta uskoo, että selkeämpi lainsäädäntö lisää yleistä tietoisuutta viittomakielisistä ja muuttaa asenteita, minkä myötä myös käytännöllisten ratkaisujen löytäminen helpottuu.

Ja vaikka on totta, että viittomakielisiä asuu laajalti eri puolilla Suomea, iso osa heistä on kuitenkin asettunut suurimpiin kaupunkeihin. Viittomakieliset muodostavat myös huomattavan kollektiivisen yhteisön, ja he pitävät tiiviisti yhteyttä toisiinsa vaikka asuisivatkin kauempana toisistaan. Nykyteknologialla videopuheluineen ja erilaisilla sosiaalisen median tarjoamilla keskustelukanavilla onkin keskeinen rooli viittomakielisten arjen kommunikoinnissa.

Viittomakielilain taloudellisen kannattavuuden suhteen voi tietenkin myös kysyä, mitataanko kieltemme arvo todellakin vain rahassa? Käydäänkö viittomakielisten kielipääoman käyttö- ja kehittämisneuvottelut vain sopivan alhaisten hintalappujen perusteella?

Pari korjausta arviomuistioon

Arviomuistioon on seuraavaan kohtaan lipsahtanut pari virhettä:

> *Viittomakielen lautakunta on kiinnittänyt huomiota tulkkien puutteeseen ja käännösten ja tulkkauksen laatuun. […] Käytännössä keskeinen ongelma on viittomakielen tulkkikoulutuksen puute.* (s. 5)

Viittomakielen lautakunta on kyllä kiinnittänyt huomiota käännösten ja tulkkausten laatuun, mutta suomalaisen viittomakielen tulkkien *määrässä* lautakunta ei ole

nähnyt olevan ongelmaa. Tosin tulkkeja, jotka selviytyvät vaativimmistakin tulkkaustehtävistä, on vain pienehkö joukko. Lisäksi suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkeja on aivan liian vähän.

Suomalaisen viittomakielen tulkkikoulutuksen puolella taasen ongelmana on valmistellun kielenopetusmateriaalin puute, ei tulkkikoulutuksen puute. Suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkikoulutusta ei ole tarjolla lainkaan.

Lautakunnan näkemys viittomakielilain tarpeellisuudesta

Viittomakielen lautakunta kannattaa arviomuistion esitystä lyhyehköstä viittomakielisten oikeuksia määrittävästä erillislaista ja sitä, että samalla käydään huolella läpi keskeinen viittomakielisiä koskeva erityislainsäädäntö ja tehdään siihen tarvittavat muutokset.

Lautakunta myös yhtyy Kuurojen Liiton arviomuistiosta antamaan lausuntoon.

Viittomakielen lautakunta

Tomas Uusimäki
puheenjohtaja

LÄHTEET

Kansalaisuuslaki (359/2003) http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030359

Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma, 2010. Kuurojen Liitto ry ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Vantaa: Multiprint. Saatavilla myös verkossa http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/kielipoliittinen-ohjelma/.